

Terhi Mäkinen

YHTEISTYÖN KARTOITTAMINEN LUKIOIDEN JA KORKEAKOULUJEN VÄ- LILLE

YHTEISTYÖN KARTOITTAMINEN LUKIOIDEN JA KORKEAKOULUJEN VÄ- LILLE

Terhi Mäkinen
Opinnäytetyö
Syksy 2020
Tietojenkäsittely
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tietojenkäsittelyn tutkinto-ohjelma

Tekijä: Terhi Mäkinen

Opinnäytetyön nimi: Yhteistyön kartoittaminen lukioiden ja korkeakoulujen välille

Työn ohjaaja: Anu Niva

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2020

Sivumäärä: 33 + 3

Opinnäytetyö tehtiin TIKO-silta-hankkeelle, eli lukioiden ja koulujen väliselle yhteistyömallille. Työn toimeksiantajana toimii Tuula Ijäs, joka on Oulun ammattikorkeakoulun informaatioteknologian lehtori ja toimii myös hankkeen projektipäällikkönä. Opinnäytetyössäni kartoitetaan alkutilannetta ja tutkitaan yhteistyön eri keinoja lukioiden ja korkeakoulujen välille.

Tietoperustassa on käsiteltävinä aiheina lukiolaisten ammatinvalinta yleisesti, eri opiskeluväylät ja aiemmat yhteistyön muodot lukioiden ja korkeakoulujen välillä. Opinnäytetyössä käsitellään myös laadullisen tutkimuksen pääpiirteitä, millä tuetaan tutkimuksessa käytettyä puolistrukturoidun haastattelun menetelmää. Aineistoa on löytynyt laajasti kirjojen ja internet-sivustojen ja lehtiartikkelien kautta.

Tutkimukseen kerättyjen haastattelujen avulla saatiin selville yleisesti tietoa lukiolaisten ammatinvalinnasta ja sen eri keinoista. Haastatteluissa selvitettiin lukiolaisten ajankäyttöä ja kysymystä, voisiko tietojenkäsittelyn opintoja sisällyttää lukio-opetukseen.

Tutkimustulokseen päästiin hyvin kerätyn aineiston perusteella, josta saatiin TIKO-silta-hankkeelle arvokasta tietoa. Näin ollen opinnäytetyön tavoitteet saatiin toteutettua. Tutkimuksessa tultiin siihen johtopäätökseen, että lukioiden ja korkeakoulujen välille pitää ehdottomasti luoda parempia yhteistyön keinoja. Yhteistyön pitäisi tapahtua suurimmaksi osaksi lukiolaisten ehdoin.

Asiasanat: tietojenkäsittely, lukiolaiset, ammatinvalinta, yhteistyö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Business Information Systems

Author: Terhi Mäkinen

Title of thesis: Research for cooperation between high schools and universities

Supervisor: Anu Niva

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2020 Number of pages: 33 + 3

This thesis was for TIKO-silta project. The principal commissioner for the thesis is Tuula Ijäs and she works as a lecturer at the Oulu University of Applied Sciences. She is also the project manager for the TIKO-silta project.

In my thesis, I'm researching the current situation of cooperation between high schools and universities. This information goes for the project for the further research.

Choice of a profession after high school, different study pathways and cooperation between high schools and universities are included in the part of my knowledge base of the thesis. The knowledge base contains the main features of qualitative research. This knowledge supports the methods I have used in my thesis research. All of this material has been widely found from the books and the websites.

For the thesis research, interviews were conducted used to find out the general knowledge of high school students' choices of profession for further education. Could business information technology also be included in high school studies.

The thesis objectives were achieved, and it provided valuable information for the TIKO-silta project. The research concluded that it is essential to create better cooperation ways between high schools and universities.

Keywords: business information systems, high school students, choice of a profession, cooperation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	AMMATINVALINTA	7
2.1	Miten ammatinvalinta tapahtuu?	7
2.2	Opiskeluväylät	8
2.3	Lukioiden ja korkeakoulujen välinen yhteistyö	9
3	LAADULLINEN TUTKIMUS	10
3.1	Laadullisen tutkimuksen piirteet	10
3.2	Haastattelumenetelmät	11
3.3	Reliaabelius ja validius	12
3.4	Analyysi	12
4	TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU	14
4.1	Tutkimusmenetelmän valinta	14
4.2	Haastattelun suunnittelu	15
4.3	Haastateltavien valinta	15
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
5.1	Kutsu haastatteluun	16
5.2	Haastattelujen toteutus	16
5.3	Haastattelujen kulku	17
5.4	Litterointi	17
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	19
6.1	Ammatinvalinta	19
6.2	Avun saanti lukioaikana	20
6.3	Yhteistyön kehittäminen	23
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
8	POHDINTA	28
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia lukioden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Työn toimeksiantajana toimii Tuula Ijäs, joka työskentelee Oulun ammattikorkeakoulun informaatioteknologian osastolla lehtorina ja toimii myös TIKO-silta-hankkeen projektipäällikkönä. TIKO-silta eli lukioden ja korkeakoulujen välinen tietojenkäsittelyn yhteistyömalli pyrkii yhdessä Euroopan sosiaalirahaston (ESR), Oulun yliopiston ja Oulun ammattikorkeakoulun kanssa lukioden ja korkeakoulujen välisen yhteistyömallin toteuttamiseen tietojenkäsittelyalalle. Hankkeen tavoitteina on yhteistyöverkoston luominen Oulun ammattikorkeakoulun, Oulun yliopiston ja Oulun seudun lukioden välille sekä tietojenkäsittelyn opetuksen asiantuntijuuden jakaminen lukio-opetuksen toimijoille. Tällä tutkimuksella kartoitetaan, millaista yhteistyötä oppilaitoksien välille tarvittaisiin. Näin saadaan tuotettua ja pilotoitua toimintamalleja ja käytänteitä yhteistyön toteuttamiseksi. (TIKO-silta 2020–2022, viitattu 7.6.2020.)

Opinnäytetyöni tietoperustana ovat ammatinvalintaan liittyvät kysymykset: Miten ammatinvalinta yleisesti tapahtuu? Mitä eri opiskeluväyliä on olemassa? Millaisia vaihtoehtoja Oulun ammattikorkeakoulu tarjoaa? Tietoperustassa pureudutaan myös laadullisen tutkimuksen pääpiirteisiin, koska niitä hyödynnetään työni tutkimusvaiheessa.

Laadullisella tutkimuksella pyritään selvittämään TIKO-silta-hankkeelle haastattelumenetelmin lukioden ja korkeakoulujen välisen yhteistyön edistämistä. Haastattelujen tarkoituksena on, että haastateltavat palaavat muistelevaan omaa lukioaikaansa: Millaista yhteistyötä korkeakouluilla on ollut lukion kanssa? Saiko ammatinvalintaan apua esimerkiksi opinto-ohjaajalta korkeakoulun valitsemisessa?

2 AMMATINVALINTA

Jokainen kohtaa elämässään vaiheen, jolloin on olennaista miettiä, mitä tulevaisuudessa haluaa tehdä. Samalla pohditaan myös koulutusvaihtoehtoja. Etenkin lukion ja ammattikoulun viimeisenä vuotena mietitään, mitä haluaisi opiskella valmistumisen jälkeen. Moni saattaa pohtia näitä kysymyksiä jo paljon aiemmassa vaiheessa opintoja, jolloin on mahdollista suunnata omia opintoja, esimerkiksi vapaasti valittaviin kursseihin. Kannattaa aloittaa kartoittamalla omia vahvuuksia ja kiinnostuksenkohteita ja alkaa sitä kautta miettimään ammatinvalintaa, eikä sitä kannata ottaa liian vakavasti. (Opintopolku, viitattu 1.8.2020.) On hyvä pistää mieleen myös se, millaisten asioiden kanssa itse haluaisi olla tekemisissä tulevaisuudessa ja voisiko se vaikuttaa ammatinvalintaan. Vaikka nämä ovatkin merkittäviä päätöksiä, ei näiden päätösten tarvitse määrittää koko loppuelämän ammattia. Tilanteet muuttuvat, jolloin saattaa alkaa miettimään uudestaan koulutusvaihtoehtoja. Ikinä ei ole liian myöhäistä vaihtaa alaa ja kouluttautua uudelleen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013–2020, viitattu 1.8.2020.)

2.1 Miten ammatinvalinta tapahtuu?

Monet tekevät ammatinvalintapäätöksiä turhankin kevyesti. Ammatinvalintaa tehdessä kannattaa siis järjestää itselleen aikaa, miettiä omaa osaamista ja vahvuuksia ja sitä, mitä arvoja itsellä on tai haluaa itselleen asettaa. On olemassa erilaisia ammatinvalintatestejä, joiden kautta on mahdollista saada tietoa eri koulutusvaihtoehdoista. Joskus on helpompi keskustella asioista ennemmin jonkun kanssa, kuin tehdä mielin määrin erilaisia testejä ammatinvalintaan liittyen: esimerkiksi perheen ja ystävien kanssa jutustelu voi myös tuottaa tulosta. Myös opinto-ohjaajat ja ammatinvalintapsykologit toimivat avainasemassa jatkokoulutuspaikkaa miettiessä. Kannattaakin olla utelias ja rohkeasti tutustua eri vaihtoehtoihin. (Studentum.fi 2019, viitattu 1.8.2020.)

Koulua ja koulutusalaä valitessa on tärkeää miettiä, mihin järjestykseen valintakohteet laitetaan. Tämä vaikuttaa hakijoiden päätökseen, myös siten, että jos pääsee ensimmäiseen hakuvaihtoehtoon, ei silloin voi tulla valituksi järjestyksessä alempana oleviin kohteisiin. Korkeakouluissa käytetään lain mukaan myös ensikertalaiskiintiötä, jonka perusteella ensimmäistä korkeakoulututkintoansa hakevia opiskelijoita valitaan ensisijaisesti. Esimerkiksi Oulun ammattikorkeakoulu varaa 80

prosenttia aloituspaikoista ensi kertaa oppilaitokseen hakeville. (Oulun ammattikorkeakoulu 2020a, viitattu 8.9.2020.)

2.2 Opiskeluväylät

Korkeakouluihin voi hakeutua monella eri tavalla, myös eri opiskelumuotoja on tarjolla. Tavanomaisin tapa lukiosta korkeakouluun on hakea todistusvalinnan kautta, jolloin todistusvalinta on pisteytetty ylioppilastutkinnon perustella. Todistusvalinnalle on yleensä asetettu vähimmäispisteraja ja/tai muita ehtoja. Pääsykokeet eri aloille on yleisin tapa hakea opiskelupaikkaa. Pääsykokeet saattavat olla yksi- tai useampivaiheisia, mikä tarkoittaa sitä, että kokeet ovat yksi- tai useampipäiväiset ja ne koostuvat eri osaamisalueista. Hakuja järjestetään kerran tai kaksi kertaa vuodessa. Opintoihin voi myös hakeutua korkeakoulujen valintakokeiden kautta tai vaikka suorittamalla joitain korkeakoulututkinnon osia esimerkiksi avoimen ammattikorkeakoulun kautta. Oppilaitoksilla on mahdollisuus tarjota erilaisia väyläopiskelun mahdollisuuksia, joten niistä kannattaa ottaa selvää kunkin omalta sivulta. (Ammattikorkeakouluun.fi 2020a, viitattu 30.8.2020; Ammattikorkeakouluun.fi 2020b, viitattu 30.8.2020.) Osa korkeakouluista tarjoaa myös ilmaisia opintoja lukiolaisille. Näin saadaan myös hyvin markkinoitua korkeakoulua mahdollisille tuleville opiskelijoille. (Matintupa, M. 2020, viitattu 5.9.2020.)

Oulun ammattikorkeakoulu tarjoaa myös paljon eri vaihtoehtoja tulla opiskelijaksi, ja usein vaihtoehtona on sekä päivä- että monimuotototeutus. Saatavilla on suomen- ja englanninkielisiä koulutusvaihtoehtoja. Hakuaikoja on keväisin kaksi, jolloin ensimmäisen hakuajan aikana on mahdollista hakeutua englanninkielisiin koulutuksiin ja toisen hakuajan aikana suomenkielisiin koulutuksiin. Syksyin järjestetään myös yksi haku. Hakuvaihtoehtoina ovat todistusvalinta, valintakokeet ja SAT-valinta. (Räisänen 2020, viitattu 4.9.2020.) Vaihtoehtoja löytyy myös polkuopintojen kautta, jolloin on mahdollista siirtyä avoimesta ammattikorkeakoulusta tutkinto-opiskelijaksi esimerkiksi suorittuaan vaaditun määrän opintopisteitä. (Oulun ammattikorkeakoulu 2020b, viitattu 4.9.2020.) OAMK Highway tarjoaa tietä lukiosta tai ammatillisesta oppilaitoksesta Oulun ammattikorkeakouluun tekniikan tutkinto-ohjelmiin. Suorittamalla määritetyt 15 opintopistettä ja toisen asteen koulutuksen varmistaa opiskelupaikan. Syksyllä 2020 tätä mallia pilotoidaan kuuteen eri lukioon ja koulutuskuntayhtymä Oulun seudun ammattiopistoon. (Oulun ammattikorkeakoulu 2020c, viitattu 4.9.2020.)

2.3 Lukioden ja korkeakoulujen välinen yhteistyö

Lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyötä sääntelevä laki on tullut voimaan 2019. Lain ansiosta lukioiden pitäisi lisätä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa. Uudistuksen myötä lukioiden pitäisi tarjota mahdollisuuksia helpottaa siirtymistä korkeakouluopintoihin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, viitattu 5.9.2020.) Laki ei kuitenkaan ole määritellyt yhteistyön muotoa, vaan lukiot saavat päättää siitä itse. Edellytyksenä on kuitenkin se, että yhteistyötä pitää tehdä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa. (Holopainen 2019, viitattu 5.9.2020.)

Yhtenä yhteistyön muotona korkeakoulut voivat räätälöidä kursseja, jotka sopivat paremmin lukioilaisille. Näin lukioaikana opiskeltavat korkeakouluopinnot voivat vahvistaa päätöstä tulevasta koulutusvalinnasta. (Em.) Pitäisi siis pohtia, kuinka yhteistyötä voitaisiin tehostaa lisäämättä jo entuudestaan kiireisten lukiolaisten stressiä. (Matintupa 2020, viitattu 5.9.2020.) Vaihtoehtoisesti osa korkeakoulun järjestämistä opinnoista voitaisiin tuoda lukioiden lähelle, jotta pienemmissä lukioissa opiskelevat olisivat myös yhtä hyvässä asemassa verrattuna isojen kaupunkien lukioihin. Osa opetusta voitaisiin järjestää myös täydentävinä verkko-opintoina. (Degerman 2018, viitattu 5.9.2020.)

3 LAADULLINEN TUTKIMUS

Laadullisella tutkimuksella saadaan tarkempia ja yksityiskohtaisempia tutkimustuloksia, joiden avulla opitaan ymmärtämään ilmiötä paremmin. Tämä eroaa määrällisestä tutkimuksesta, jonka tarkoituksena on todistaa tutkittavan aiheen yleiset näkökulmat. (SurveyMonkey 1999–2020, viitattu 5.6.2020.) Esimerkkinä määrällisestä tutkimuksesta voisi mainita vaikkapa sähköisesti lähetetyt kyselylomakkeet, joissa on useasti ennalta määritetyt vastausvaihtoehdot tai on mahdollista vastata itse vain lyhyillä lauseilla.

Seuraavaksi esitellään laadullisen tutkimuksen pääpiirteitä ja yleisimpiä menetelmiä. Nämä ovat tämän opinnäytetyön tutkimuksen kannalta olennaisia teoreettisia osia, joita hyödynnetään tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa haastattelun menetelmin.

3.1 Laadullisen tutkimuksen piirteet

Laadullinen tutkimus voidaan määritellä sille tyypillisillä ominaisuuksilla, joilla pyritään saamaan tutkimukseen laadullisesti parempia tuloksia. Laadullisen tutkimuksen kuvaaviin ominaisuuksiin luokituvat muun muassa aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien keskeinen asema, hypoteesittomuus, tutkijan asema ja aineistolähtöinen analyysi. (Eskola & Suoranta 1998, 13–15.)

Aineiston keruuseen voidaan luokitella jo olemassa oleva aineisto, kuten kirjat ja videot. Tutkimusta varten yleensä hankitaan myös omaa aineistoa esimerkiksi haastattelujen ja havainnoimisen avulla. Ennen aineiston keruuta voidaan päättää tutkimushypoteesit ja lähteä niiden perusteella tutkimaan mahdollista lopputulemaa. Hypoteeseja ei kuitenkaan ole pakko päättää, jolloin tutkimuksen tekijällä ei ole ennalta määritettyjä oletuksia tutkimuksen kohteista tai lopputulemasta. Hypoteesittomuudella löydetään paremmin uusia näkökulmia ja voidaan muuttaa ennakko-oletuksia. Yleensä tutkimuksissa käytetään kuitenkin hyväksi myös jo olemassa olevia ennakko-oletuksia, joita mahdollisesti pyritään rikkomaan tai vahvistamaan. Näin ollen tutkimuksen tekijälle ratkaisut eivät aina ole selviä, millä pyritään tuomaan tutkimuksellista mielikuvitusta työhön. Tutkijan pitäisi siis muistaa, että suurimmaksi osaksi tieteelliset tutkimukset muodostuvat maalaisjärjestä ja aikaisemmin tapahtuneista tapahtumista. Laadullisen tutkimuksen materiaalia tulisi rajata ja yksin-

kertaistaa niin, että aineiston analysoimisesta saataisiin mielekästä ja harkittua. Laadullisen aineiston kompastuskiveksi koituukin usein se, ettei materiaali lopu koskaan kesken. (Em., 15–21; KvaliMOTV 2006, viitattu 6.6.2020.)

3.2 Haastattelumenetelmät

On useampia eri haastattelumenetelmiä, joita voidaan hyödyntää laadullisessa tutkimuksessa. Näillä haastatteluilla ei myöskään pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan pyritään rajaamaan haastateltavaa kohderyhmää, jotta saadaan tarkempia lopputuloksia. (Eskola & Suoranta 1998, 65–68.) Haastatteluun osallistuvilla tulisi olla aiempaa kokemusta asiasta: tässä opinnäytetyössä haastateltavat ovat lukion käyneitä ja päätyneet opiskelemaan tietojenkäsittelyä korkeakouluun. Lisäksi hyötyä olisi siitä, että haastateltavat olisivat myös itse kiinnostuneita käsiteltävästä aiheesta. Alla käsitellään paria eri laadullisen tutkimuksen haastattelumenetelmää, joita voitaisiin hyödyntää myös TIKO-silta-hankkeelle kerättävässä tutkimuksessa.

Teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen tiedon keruuseen. Teemahaastattelu on sopiva haastattelumuoto, kun esimerkiksi vähemmän tunnetusta ilmiöstä ja asiasta halutaan tietoa. Jotta haastattelut voitaisiin kohdentaa tiettyihin teemoihin, olisi aihepiiriin perehdyttävä huolellisesti ja tunnettava haastateltavien tilanteet. Teemahaastattelussa pyritään johdattelemaan haastateltavaa ennalta valittujen kysymysten avuin, jolloin haastattelu on enemmän keskustelupohjainen ja saadaan selvempiä ja syvempiä vastauksia. Kaikilla haastateltavilla on kuitenkin haastattelun pohjana samat kysymykset, joiden järjestystä voidaan muuttaa. Haastattelun tuloksena pyritään muodostamaan tutkimuksen hypoteesit sekä ilmiön perusluonne ja ominaisuudet. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48, 66; KvaliMOTV 2006, viitattu 6.6.2020.)

Ryhmähaastattelua voitaisiin hyödyntää yksilöhaastattelun sijaan, jotta kaikki haastateltavat voitaisiin haastatella samalla ja saadaan keskustelua aikaiseksi myös haastateltavien välille. Ryhmäkeskustelussa tavoitteena on keskustella tutkijan valitsemasta aiheesta tai teemoista. Ryhmähaastattelu eli niin kutsuttu kollektiivisen muistelun menetelmä on hyvä vaihtoehto, jos oletetaan haastateltavan jännittävän haastattelijaa, jolloin ryhmässä haastateltavat saavat tukea toisistaan ja keskustelua saattaa ilmetä enemmän. Kysymykset voidaan suunnata kerralla koko ryhmälle, mutta myös yksittäin haastateltaville. Haastattelijan pitää myös pitää kiinni siitä, että keskustelu pysyy

aiheessa ja kaikkien on mahdollisuus osallistua keskusteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 61; Eskola & Suoranta 1998, 95–96.)

3.3 Reliaabelius ja validius

Oletettavasti haastateltavilla on joitain yhteisiä mielipiteitä, jolloin saadaan ilmi samoja tutkimustuloksia. Tätä kutsutaan reliaabeliudeksi. Reliaabeliutta on myös se, kun haastateltaessa samaa henkilöä useamman kerran tulos ilmenee samaksi jokaisella haastattelukerralla. Myös tutkimukset, jotka käsittelevät samaa aihetta ja joiden tutkimustulokset ilmenevät samoiksi joka kerralla, laskeaan reliaabeliudeksi. Validiutta puolestaan voi arvioida useammalla eri tavalla. Esimerkiksi haastateltava on voinut kuulla tai ymmärtää kysymyksen väärin, jolloin tulkinnassa pitää käyttää harkintakykyä ja sen seurana saattaa tulla väärinymmärryksiä tulkintaan. Systemaattiset virheet heikentävät tutkimuksen validiutta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 186; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 231–232.)

Laadullisessa tutkimuksessa pitäisikin aina kyseenalaistaa ja arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. Näistä syistä kaikki perustelut ja päätelmät väitteille olisivat tarpeen, jotta tutkimuksesta saataisiin luotettava. (Em., 231–233.)

3.4 Analyysi

Laadullisen tutkimuksen aineistoon laaditaan terävyyttä ja aineistosta tuotetaan tuoretta tietoa tutkimuksen ilmiöstä analyysin avulla. Laadullisen tutkimuksen yksi ongelmallisimmista osuuksista onkin aineiston analysoiminen. Esimerkiksi teemahaastattelun kautta tuotettu aineisto on yleensä laaja, jolloin litterointiin ja analyysin tekoon kuluu eniten aikaa. Analysoinnin prosessista tekee hädästä haastateltavien vastausten tulkitseminen. Siispä analyysiä tehtäessä on hyvä asettaa itselleen realistinen tavoite analyysin valmistumiselle. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 135; Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Kvalitatiiviselle analyysille on muutama pääpiirre, joilla helpotetaan analyysin työstämistä. Analyysin tekeminen voi alkaa jo haastattelutilanteessa esittämällä havaintoja ilmiöstä. Aineisto myös varastoidaan sanallisessa muodossa, tarvittaessa myös jopa alkuperäisessä sanallisessa muodossa. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole yhtä oikeaa analyysitapaa, jolloin voi helposti etsiä itselleen

mukavimman tavan työskennellä. Aineiston sisältöön ja keruutarkoitukseen on välttämätöntä tutustua huolellisesti, jotta vahvistetaan tutkimuksen luotettavuus. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 136; KAMK – University of Applied Sciences 2020, viitattu 1.8.2020.)

4 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU

Tutkimusta varten on hyvä perehtyä tutkittavaan aiheeseen huolellisesti. Ennen varsinaisia haastatteluja kannattaa testata haastattelunkulkua testihaastattelun muodossa. Etenkin kokemattomana haastattelijana on hyvä tietää, miten itse käyttäytyy haastattelijan roolissa ja miten haastattelujen tallentaminen onnistuu. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 36–37.)

Haastattelut toteutetaan TIKO-silta-hankkeelle. Tarkoituksena on kartoittaa yhteistyön tilannetta Oulun seudun lukioiden ja korkeakoulujen välille. Tutkimusta varten haastatellaan siis tietojenkäsittelyn opiskelijoita ja muistellaan heidän mennyttä lukioaikaansa ja sitä, miten he ovat silloin mietineet omaa jatkokoulutustaan. Haastateltavat pohtivat myös, kuinka he lähtisivät parantamaan lukioiden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä.

4.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimuksen haastattelu toteutetaan teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun avulla. Teemahaastattelu vaikutti itselle mukavimmalta vaihtoehdolta, ja se olisi myös järkevintä järjestää tutkimuksen kannalta, jotta saadaan keskustelua parhaiten aikaiseksi haastateltavien kanssa. Uskoin myös, että haastattelemalla itse saan paremmin tietoa ilmiöstä kuin esimerkiksi sähköisellä kysymyslomakkeella, josta ei olisi takeita, moniko siihen todellisuudessa vastaisi. Teemahaastattelussa on pääpiirteiset kysymykset, mutta laadin haastattelun tukemiseksi joitain lisäkysymyksiä, jos keskustelua ei synny.

Haastatteluissa tarkoituksena on kerätä tietoa tietojenkäsittelyn opiskelijoiden menneistä lukiovuosista ja siitä, miten he ovat saaneet apua muun muassa ammatinvalintaan. Haastatteluissa pohditaan myös, kuinka he haluaisivat parantaa lukioiden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä, jotta ammatinvalinnasta saataisiin helpompaa. Lisäksi haastateltavat saavat pohtia sitä, kuinka lukiolaiset saataisiin kiinnostumaan tietojenkäsittelystä ja sen opiskelemisesta. Haastatteluja varten on kirjoitettu valmiita kysymyksiä ja mahdollisia lisäkysymyksiä tuomaan tukea, jos haastateltavalta ei saakaan helposti vastauksia. Pyrin kuitenkin pitämään haastattelut hyvin keskustelupohjaisena, jotta haastateltava saisi olla enemmän äänessä. Haastattelut hoidetaan yksitellen etänä Microsoft Teamsin kautta, jossa haastattelut voi tallentaa, mikä helpottaa haastattelujen litterointia.

4.2 Haastattelun suunnittelu

Haastattelun suunnittelu on olennainen ja tärkeä osa tutkimusta. Hyvin suunniteltu haastattelu auttaa hahmottamaan tutkimuksen päälinjat ja keskeiset ratkaisut, millä vältetään työläästä paikkailut tutkimuksen loppupuolella. Teemahaastattelua varten luodaan teema-alueet, jotka johdattelevat haastattelun etenemistä, ja alueet ovat jokaiselle haastateltavalle samat. Teema-alueet toimivat myös muistilistana haastattelijalle ja keskustelun ohjaamisen kiintopisteinä. Alueita tarkennetaan tarpeen mukaan lisäkysymyksillä. Haastattelun kulun kannalta olennaista on esittää haastattelukysymykset kaikille haastateltaville samassa järjestyksessä, jotta haastattelujen purku ja litterointi olisi mahdollisimman sujuvaa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 58, 65–66.)

Haastatteluja varten suunnittelin pääteeman, joka kuvaisi koko haastattelun aihealuetta. Pohdin myös sitä, miten haastattelukysymykset voisi luokitella eri kategorioihin ja loogiseen järjestykseen. Lajittelin kategoriat aliteemoihin, joista syntyi kokonaisuudessa puolistrukturoidun haastattelun runko, joka toimii muistilistana kysymyksille. (Liite 1.) Muistioon on varalle kirjoitettuna ylös pääpiirteisiä kysymyksiä, jos keskustelua ei ala syntyä haastattelun yhteydessä. Näin varmistetaan, että tietoa haastateltavasta saadaan kerättyä tarpeeksi.

4.3 Haastateltavien valinta

Alkuunsa on pohdittava, montako henkilöä olisi tarpeen haastatella, jotta saataisiin mahdollisimman tarkkoja tutkimustuloksia. Kohderyhmäksi on valikoitunut tietojenkäsittelyalan opiskelijat, jotka ovat käyneet lukion. Näin ollen saadaan hankkeelle oleellista tietoa, siitä miten parantaa yhteistyömalleja oppilaitoksien välille. Haastateltavien on ymmärrettävä tutkimuksen aihe, joten alkuunsa on hyvä kartoittaa keskustelemalla, miten haastateltava käsittää aiheen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 58–59.)

Tutkimukseni haastattelut toteutetaan myös anonymisti. Tässä tilanteessa haastateltavien henkilöllisyys ei ole tutkimuksen kannalta oleellinen asia, koska haastattelu koskee yleisesti lukioaika, jolloin jokainen haastateltava on ollut samassa tilanteessa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Kutsu haastatteluun

Kutsuin haastateltavat haastatteluihin yksitellen sähköpostitse. (Liite 2.) Kerroin kutsussa haastattelun keskeisistä aiheista kertomatta kuitenkaan liikaa haastatteluun tulevista kysymyksistä. Näin kaikilla haastateltavilla oli jo ennakoon tietoa haastattelusta. Niinpä ehdotin kutsussa suoraan oman aikatauluni kannalta sopivaa haastattelu-aikaa. Haastatteluajat muuttuivat kuitenkin hieman senkin myötä, että haastateltavia löytyi myöhemmin vielä kaksi. Halusin välittää myös haastattelujen olevan rentoja keskusteluja, vaikka haastattelut nauhoitettaisiin, näin aikaa ei kuluisi muistiinpanojen tekoon kesken haastattelun.

Sain kutsuihin vastaukset nopeasti, ja haastattelut saatiin sovittua nopealla aikataululla toteutettaviksi. Lisäkysymyksiä tutkimushaastattelusta ei kutsun yhteydessä syntynyt, ja kaikille aihe vaikutti olevan selvä jo alusta asti.

5.2 Haastattelujen toteutus

Haastatteluun saatiin värvättyä Oulun ammattikorkeakoulusta viisi tradenomiopiskelijaa, joilla kaikilla oli lukiotaustaa entuudestaan. Yksi haastateltavista opiskeli kansainvälisen liiketalouden puolella, joten hänen kanssaan haastattelukysymyksiä on hieman muunneltu sopimaan paremmin haastatteluun. Haastateltavat löytyivät omien ja opettajieni kontaktieni kautta. Alustavia haastattelukysymyksiä mietittiin yhdessä TIKO-silta-hankkeen projektipäällikön Tuulan kanssa. Kysymysten viimeistely jäi minulle.

Haastattelut saatiin pidettyä ajallaan, ja kuhunkin kului aikaa noin puoli tuntia. Haastattelut pidettiin Microsoft Teamsissä 29.7.2020, 5.8.2020 ja 10.8.2020. Jäin kuitenkin pohtimaan, sainko kerättyä tarpeeksi aineistoa tutkimusta varten, joten lisäksi sovittiin vielä kaksi haastattelua. Näin tutkimukseen saataisiin lisää aineistoa ja uskottavuutta, ja haastattelut pidettiin 27.8.2020 ja 28.8.2020. Olin jo etukäteen testannut, miten Teamsin videokeskustelun pystyy nauhoittamaan ja tallentamaan,

joten haastattelutilanteessa aikaa ei kuluisi teknisiin ongelmiin. Tallenteet siirtyivät kätevästi Microsoft Streamin puolelle, josta ne onnistui helposti lataamaan omalle tietokoneelle ja poistamaan palvelusta asianmukaisesti sen jälkeen, kun haastattelujen taltioinnit oli saatu suoritettua.

5.3 Haastattelujen kulku

Kukin haastattelu sujui jouhevasti, ja keskustelu jokaisen haastateltavan kanssa oli vaivatonta. Haastatteluissa kertyi paljon tuloksia ja ideoita, joista saatiin lopputuotokseen tärkeää materiaalia, vaikka haastateltavia olikin vain viisi. Jokainen haastattelu kesti keskimäärin noin puoli tuntia.

Haastattelujen alkuun kerroin jokaiselle lyhyesti TIKO-silta-hankkeesta ja minun yhteydestäni tähän aiheeseen, jotta haastateltavat olisivat tietoisia, mitä varten haastattelu tehdään. Tutkimuksen kannalta olisikin hyvä jutustella hieman alkuun, jotta haastattelutilanne ei tuntuisi niin vaivalloiselta ja samalla saavutetaan luottamusta haastattelijaa kohtaan. (Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusu-vuori, J. 2017, 39.) Halusin vielä erikseen varmistaa, että olisihan haastattelun nauhoittaminen sallittua, vaikka olimme siitä sopineet jo aiemmin sähköpostiviesteissä. Kerroin myös siitä, että haastattelujen nauhoitukset poistetaan, kun nauhoitukset on litteroitu.

Varsinainen haastattelu alkoi keskustelemalla ensimmäisestä teemasta yleisesti ammatinvalintaan liittyen ja muistellen lukioajan urasuunnitelmia. Toinen haastatteluteema käsitteli sitä, miten haastateltava oli saanut apua ammatinvalintaan. Viimeisenä haastatteluteemana oli yhteistyön kehittäminen, joka kattoi kysymyksiä lukiodien ja korkeakoulujen välisistä yhteistyömalleista ja siitä, kuinka niitä voisi kehittää. Haastattelut saatiin virallisesti päätettyä nauhoituksen loppuessa, minkä jälkeen keskustelua syntyi vielä yleisesti opinnäytetyöstä ja sen teosta.

5.4 Litterointi

Vaikka haastateltavia olikin vähän, silti haastatteluista saadut aineistot ovat laajat. Haastattelut kestivät keskimäärin noin puoli tuntia, jona aikana tutkimuksen aineistoa on kertynyt runsaasti. Kaikki haastattelut tallennettiin Microsoft Teamsissä, minkä jälkeen suoritettiin litterointi. Litteroinnissa tarkoituksena on kerätä ja koostaa haastatteluissa esiintyviä teemoja ja sitä, mihin yhteisiin tai erkaneviin johtopäätöksiin on tultu, ja kirjoittaa ne ylös sanasta sanaan. Litteroinnilla helpotetaan

analyysin tekoa, jotta analysointivaiheessa ei tarvitsisi kuunnella nauhoitteita ja yrittää pysyä perässä samalla kirjoittaen tuloksia. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 437.)

Lähetin lopulta litteroinnit haastateltaville tarkistettavaksi, jotta varmistetaan haastattelujen olevan oikein eikä haastateltava koe haastattelijan muunnelleen kysymyksiä tai vastauksia. Haastattelujen litterointi tapahtui Microsoft Wordillä. Yhden haastattelun litterointiin kului aikaa noin kolme tuntia, joten yhteensä kaikkien haastattelujen litterointi kesti noin 15 tuntia. Sivumäärällisesti tekstiä haastatteluista tuli yhteensä noin 20 sivua. Poistin viimeiseksi tallenteet asianmukaisesti Microsoft Streamistä ja omalta tietokoneeltani.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa tietoa siitä, miten voitaisiin lisätä yhteistyön mahdollisuuksia lukioden ja korkeakoulun välille ja miten yhteistyö saataisiin paremmaksi etenkin tietojenkäsittelyalalla. Haastattelujen avulla näihin kysymyksiin saatiin vastauksia. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään TIKO-silta-hankkeelle kehittämään yhteistyön mahdollisuuksia Oulun seudun lukioden ja korkeakoulujen välille.

Harmillista on se, ettei tietojenkäsittelystä alana kerrota tarpeeksi. Pääpiirteisesti haastatteluissa kävi ilmi, että tietojenkäsittely koettiin kiinnostavana alana, mutta moni koki, ettei heillä ollut tietoa koko alasta vielä lukioaikana ollenkaan. Opinto-ohjaajat eivät tienneet tai osanneet kertoa alasta opiskelijoille, eikä tapahtumissa ole esitelty tietojenkäsittelyä tarpeeksi. Alla käsitellään tarkemmin haastattelun kulkua ja tuloksia, joista käy ilmi tutkimuksen kannalta oleellisia seikkoja.

6.1 Ammatinvalinta

Suurimmalla osalla haastateltavista ei ollut ammatinvalinta ja jatkokouluttautuminen selvää vielä lukioaikana, ja näin on varmasti monella muullakin lukionsa päättävällä. Kiinnostusta alaa kohtaan kuitenkin löytyi jo entuudestaan, mutta tietoa tietojenkäsittelystä alana ei juurikaan ollut. Välivuodesta saattaa joillekin olla apua, etenkin jos ei vielä tiedä, mitä haluaa tehdä, joten sillä aikaa on hyvä kysytellä ajatusta. Välivuosi on myös hyvä väli hakeutua vaikkapa töihin ja tienata hieman rahaa säästöön tulevia opintoja varten.

”Tosiaan pidin lukion jälkeen välivuoden, koska mä en tiennyt ollenkaan, että mitä mä haluun tehdä.”

”Mää aattelin, että mulla ei siinä heti tullut sellaista, että on pakko päästä opiskelemaan tätä lisää, mut se ajatus vain jäi kypsyään mieleen.”

”Mulle tuo silleen tuli ihan uutena juttuna tuo tietojenkäsittelyala, koska oikeestaan siitä ei koskaan kukaan mulle kertonu mitään.”

6.2 Avun saanti lukioaikana

Kävi ilmi, ettei ammatinvalintaan saada tarpeeksi apuja lukioiden kautta. Kaikki haastateltavat olisivat kaivanneet lisää apua tiedonhakuun ja valintoihin. Kyseessä on kuitenkin se aika elämästä, kun ollaan isojen valintojen keskellä ja mietitään, mitä tulevaisuudelta halutaan.

”Kyllä mää oisin ainakin kaivannu sitä. Ja mä muistelin, että aika monella mun luokkatoverilla oli ihan samanlaisia ongelmia. Kun ei yhtään tiä mitä haluais tehdä. Kun siinä vaiheeseen sanotaan, että koko maailma on auki. Nii sehän antaa ihan hirveesti paineita siihen, että pitäis löytää se oma polku.”

”Se ois varmaan tietenkin auttanu, jos ois vähän kaiveltu syvemmältä sitä mitä haluais oikeesti tehdä.”

”Oppilaan ohjausta ois pitäny olla enemmän ja pitäny olla semmonen ammattitaitonen ihminen. Tai siis sellanen joka ottaa ne oppilaat vastaan silleen niinku yksilöinä ja oikeesti keskittyy siihen, että mitä ne haluaa tehdä.”

Opinto-ohjaajat

Moni mainitsi haastattelun aikana lukioiden opinto-ohjaajat, joiden pitäisi auttaa ammatinvalinnassa enemmän, jotta saisi edes alkuunsa jonkinlaista näkemystä siitä, mitä vaihtoehtoja on. Henkilökohdainen neuvonta jäi vähäiseksi monen kohdalla.

”No siis opoltahan niitä periaatteessa pitäis saaha. Tai pitäisi saada. Mutta meidän opo oli ainaki semmonen hyvin mielenkiintoinen persoona. Se kyllä kerto paljon tarinoita ja niinku omasta elämästään ja kaikkii sattumuksia. Mutta nii, sillä sitte jäi vähän niinku vähemmälle varsinaisesti se semmonen vaihtoehtojen kertominen.”

”Meitä oli kuitenkin lukiossa tosi pieni ryhmä, kun se oli pieni lukio. Nii sillonhan vois aatella, että olis ollu enemmän resursseja käytettävissä siihen oppilaan ohjaukseen.”

”Ei niinku ikinä käyty niitä mun vaihtoehtoja läpi. Se ei oikeen vastannu mun tarpeisiin millään tavalla.”

"Et kyllä opon tunneilla katottiin jotain videoita. Semmosii esittelyvideoita, mut ne on nii vanhanaikasia, et eihän niistä siis. Joistakin kahenkymmenen vuoden takaa. Nii seki jo vaikuttaa. Etenki kun nää alat muuttuu nii nopeesti."

Ammatinvalintatestien merkitys

Ammatinvalintatestit olivat monelle tuttuja, ja niitä oli tehty koulussa ja myös omalla vapaa-ajalla. Koulujen opinto-ohjaajat monesti kehottavat aluksi testejä tekemään, jotta saadaan vähän suuntaa, mitä opiskelija haluaisi ylioppilastutkinnon jälkeen tehdä. Haastateltavilla oli yhtenäinen mielipide testeistä: koettiin testien olleen hyviä alkuunsa, jotta saisi ideoita siitä, mitä alaa voisi miettiä vaihtoehtoina. Ennen pitkää testit alkoivat toistaa itseään, eivätkä ne aina antaneet mieluisia vaihtoehtoja. Olisi hyvä lisätä muita vaihtoehtoja:

"Me oltiin siellä luokassa ja tehtiin niitä ammatinvalintatestejä ja se oli aika lailla siinä."

Opiskelijat kertomassa korkeakouluista

Kaivattiin myös enemmän opiskelijoita kertomaan omista kokemuksistaan alalla ja opinnoissa, jotta saisi konkreettisemmän kuvan tietojenkäsittelyalasta. Monella koululla käytiin lähellä sijaitsevasta korkeakoulusta esittäytymässä ja esiteltiin tyypillisiä aloja, kuten sairaanhoitaja-, liiketalous- ja jokin insinöörialaa. Näihin olisi kaivattu vaihtelua. Etenkin pienillä paikkakunnilla lukionsa käyneet olivat sitä mieltä, että painotettiin liikaa opiskelemaan niin sanotuilla valtavirta-aloilla:

"Mutta ne oli sit kaikki jotain diplomi-insinöörejä tai jotain tämmöstä, mikä ei niinku ittee kiinnostaa, ei sitte yhtään."

"Musta toi on hyvä systeemi, et sieltä tulee niitä opiskelija tai pari kertomaan, että me ollaan sieltä ja sieltä ja opiskellaan tämmöstä alaa. Kertois siitä alasta niin hyvin kun osaavat ja niinku vastais kysymyksiin. Mut sellaisissa tilanteissa siellä pitäis olla enemmän, kun yks opiskelija sieltä koulusta ja ois hyvä, et ne opiskelijat ois kaikki vähän eri aloilta."

"No siis perus nämä lääkärit, kaikki tämmöset perinteiset. Mut oli jostaikin IT juttuja kans. En muista tarkalleen."

"Mä sanoinkin jossain vaiheessa, että tää on vähän niinku semmonen haamuala, että siitä ei hirveesti kellään oo kauheesti informaatiota. Et valtaosa niistä opiskelijoistakin, jotka sillon yhtenä päivänä kävi esitteleen niitä omia alojaan, nii siellä oli justinsa sote, sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kauppiksesta, oikkiksesta, ne on semmosia aloja, minne hakee ihan hirveesti ihmisiä mitkä on tietenkin suosituimpia."

Tapahtumat osana valinnassa

Erilaiset tapahtumat lähiseuduilla, joissa koulut ovat esittäytymässä ja kertomassa eri ammattialoista ja opiskelumahdollisuuksista, koettiin samalla hyviksi ja huonoiksi vaihtoehtoiksi. Hyvää näissä tapahtumissa on se, että paikalla on useamman koulun ja/tai ammattialan ständi ja samalla heidän opiskelijoitansa vastaamassa kysymyksiin. Tapahtumien huonompia puolia on väenpaljous, jolloin ei mahdollisesti pääse tutustumaan siihen kouluun tai ammattialaan, joka itseä kiinnostaa. Toisena mainitsemisen arvoinen asia on se, ettei ujo henkilö uskalla mennä keskustelemaan ständin pitäjien kanssa.

"Siellähän on kouluja ympäri Suomen esittäytyys. Mut sekin on niin ärsyttävä konsepti sillai, kun siellä on opiskelijoita aina per koulu ja seisoo siinä niitten kojulla, niin eihän tommoset toimi."

"Ujot ainakaan ite mee sinne juttelee niille kojuille. Että, siellä pitää olla joku muu systeemi."

"Ne kerto millasta se opiskelu on yliopistossa tai ammatikorkeessa. Ja semmosta perus opiskeluelämää."

"No meillä ainaki sillee, että meillä oli, niinku Oulun yliopistolla oli jotkut avoimetpäivät. Siis siellä oli aivan sikana niinku lukioista porukkaa. Se oli ihan hirveetä."

"Siellä ei pystynyt sitte kyselemään kysymyksiä avoimesti, ku siellä oli nii paljon porukkaa."

6.3 Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyön mahdollisuuksia voitaisiin kehittää jo pelkästään suunnittelemalla paremmin kouluilla tapahtuvat vierailut, olipa se sitten lukiolla tai korkeakoululla oleva tapahtuma. Myös isommat tapahtumat, joihin kokoontuu kaikista lähiseudun kouluista opiskelijoita, voitaisiin porrastaa paremmin. Näin voitaisiin välttää isompia ruuhkia suositumpien alojen kohdalla.

Ideana yhdellä haastateltavalla oli mielenkiintoa herättävä interaktiivinen nettisivu, jossa olisi joko koko koulun tai vain tietojenkäsittelyalan oma ammatinvalintasivusto. Sivustolla olisi mahdollista tehdä erilaisia testejä ammatinvalintaan ja lukea ja katsoa videoita koulutuksesta ja korkeakouluopiskelusta suurimmaksi osaksi opiskelijoiden itsensä kertomina.

”Vaikka nää ammattikorkeet vois tehdä yhteistyötä lukioitten kanssa jopa keskenään, ja suunnitella oikeesti jonku tämmösen jonku tosi hyvän sivuston. Koska ne pystyy parhaiten ite kertoon näistä asioista.”

Tietojenkäsittelyopinnot osana lukio-opetusta

Lukio-opintoihin kaivattiin jonkinlaista opetusta tietojenkäsittelyn osalle, esimerkiksi edes valinnaisiin opintoihin. Moni koki, että esimerkiksi kurssi ohjelmoinnin perusteista voisi olla hyvä alkuunsa. Voisi olla myös jatkokurssi, jossa keskityttäisiin johonkin hieman vaativampaan ohjelmointikieleen ja vaadittaisiin enemmän loogisen ajattelun perusteita. Toisaalta yhdessä haastattelussa tuli ilmi myös se, että hyötyä olisi kurssista, jossa johdattelaisiin tietojenkäsittelyyn kertomalla eri vaihtoehtoista, mitä kaikkea tietojenkäsittelyn alalla on mahdollista tehdä ja ettei se ole pelkästään koodaamista. Kurssin aikana voitaisiin tutustua tietojenkäsittelyn perusosa-alueisiin.

”Siinä vois olla joku lyhyt kurssi, perusteet. Koodaamisen perusteet tai joku kieli.”

”Se on mun mielestä itseasiassa tosi kiva, jos lukiossa ois mahdollista ottaa semmosia kursseja, tai ees jotakin vähän niinku ohjelmointiin suuntaavaa. Jotakin semmosta.”

”No mä ehkä pitäisin sitä valinnaisena. Se ei oo välttämättä, kun koulut kuitenkin mainostaa opiskelijoilleen aika tehokkaasti valinnaiskursseja. Nii en mä koe, että se ois välttämätöntä

olla pakollinen. Ja eihän koodaamine ja muu tämmönen niinku hirveen logiikkaa vaativa oo kaikkien oma juttu.”

”Se ei välttämättä tarvis ees olla mitään niinku täysin suoraan PHP-koodaamista, et se voisi olla vaan ihan perus. Kun aattelee sitä johdatuskurssia, minkä kävin avoimessa yliopistossa, oiskohan se ollu johdatus tietojenkäsittelyyn, nii me oikeestaan vaan käytiin läpi kaikkee sitä, mitä mahdollisuuksia koodaamisella on tulevaisuudessa ja miten paljon maailman ongelmia sillä voidaan ratkaista. Ihan niinku tämmöstä yleispätevää touhua, että käytiin vähän läpi, mitä kaikkea se oikeestaan on.”

”Mä laittasin ehkä jonkun yhen peruskurssin varmaan pakollisiin, mutta sit loput ois valinnaisia. Et sais sit niinku lisää opiskella, jos siitä kiinnostuu.”

Lukiolaisilla ei ole aikaa kaikkeen mahdolliseen. Koeviikkoihin valmistautumisessa menee oma aikansa ja opiskeluun yleisestikin, ja tämän kaiken jälkeen pitäisi aikaa jäädä myös vapaa-ajalle. Lukioden ja korkeakoulujen välisen yhteistyön pitäisi siis tapahtua koulun aikarajoissa ja mielellään myös koulun tiloissa.

”Kun miettii tuota, niin mun mielestä kakkosvuosi oli lukiossa hektisin. Mutta siinä on semmonen ongelma, että monet näistä ainevalinnoista, mitä lukiossa tehdään, tehdään jo ensimmäisenä vuonna aika lailla. Tietää haluaako ottaa kemiaa, kieliä vai miten tekee. Nii siinä mielessä ois ehkä hyvä, et se ois kouluaikana tapahtuvaa.”

”Mä ehkä luulen, ainakin niinkun omaan muistikuvaan perustuen, että lukiossa oli silleen koko ajan tosi kiire, varsinkin jos halus silleen menestyä hyvin opinnoissa. Että, kun oli paljon kaikkii koeviikkoja ja tälleen, nii ne vei tosi paljon sitä aikaa. Niin se olis ehkä sen kannalta paras, sitoo niihin pakollisiin, esimerkiksi just siihen oppilaan ohjaukseen tai johonkin tälläseen. Tai sitten vaihtoehtoisesti järjestää sellasia tutustumistapahtumia, jotka ois silloin niinku lukion aikana, siellä vaikka ihan lukion tiloissa.”

Haastateltavien loppupohdinnat

Lopussa pohdittavana oli myös, kuinka itse lähtisi kehittämään yhteistyötä lukioihin näin korkeakouluopiskelijana. Pohdittiin myös, mitä tietojenkäsittelystä itse haluaisi kertoa lukiolaiselle ja yrittää

sillä tavoin houkutella hakeutumaan tietojenkäsittelyn alalle. Haastattelujen perusteella moni kertoi, että tietojenkäsittelyssä on monia eri suuntautumisvaihtoehtoja, ja se on samaan aikaan luova ja looginen ala. Ala sopii niille, jotka pitävät luovasta ongelmanratkaisusta.

”Kyllä mä varmaan menisin paikan päälle pitämään jonkun pienimuotoisen tapahtuman. Just vois tulla ehkä kysymään ja sit sais vähän kokeilla jotain ja et tämmösii pienimuotosii juttui.”

”Mä sanosin, että jos tykkäät niinku ongelmanratkaisusta, tai osaat googlettaa asioita. Ja tota noin, haluut varman työpaikan tulevaisuudessa semihyvällä palkalla, niin jos sua oikeesti kiinnostaa tommonen ongelmanratkaisu. Ja tietyllä tavalla tää on silleenkin luova ala, kun varsinkin, jos sää teet nettisivuja. Tietyssä mielessä ainakin se on luovaa. Nii jos tämmöset asiat kiinnostaa, nii silloin tää on tosi hyvä vaihtoehto. Ja sit ois silleen mielenkiintoista, jos ne lukiolaiset pääsis näkemään vaikka, et miten se nettisivu periaatteessa syntyy. Koska se. Nii, mua ittee ois saattanu kiinnostaa nimenomaa semmonen, et näin tää tapahtuu, vaikka sit tiivistetyssä muodossa. Että, tällästä me opitaan täällä koulussa ja näin me tähään nettisivuja.”

”Ja niinku ehkä myös sitä, miten meilläkin pystyy valitteen valinnaisia opintoja. Ja just sitä, miten sä pystyt itelle rakentamaan sellasta, niinkun kokonaisuutta, sen perusteella, mitä sä ite haluut tehdä.”

”Mää kertoisin siis siitä, että näin omana kokemuksena ala on siitä aivan erinomainen, että kun pääsee yhdistämään sekä luovuutta että myös loogista ajattelua. Koodaaminen on periaatteessa ongelman ratkaisua, että sulle annetaan joku probleema ja sulla on periaatteessa niinku kaikki mahdolliset keinot käyttää sekä loogisuutta, että luovuutta. Et loppupeleissä koodaaminen ja muu tämmönen tietojenkäsittelyyn liittyvä homma soveltuu hirveen hyvin monelle ihmiselle, kunhan ne vaan loppuepeleissä ymmärtää mistä siinä on kysymys. On kuitenkin niin paljon asioita mitä tietojenkäsittelyssä pystyy tekemään, että sieltä löytyy varmasti jokaiselle jotakin.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lukiolaisten ammatinvalintaan tarvittaisiin selkeästi enemmän konkreettisia keinoja. Monella ongelmana on se, ettei oppilaitoksista saada tarpeeksi tukea ja että monet keinot ovat vanhanaikaisia. Opinto-ohjaajien tunneilla ei saada tarpeeksi henkilökohtaista ohjausta ja keskitytään tekemään pelkkiä ammatinvalintatestejä. Myöskään tietojenkäsittelyä alana ei tuoda tarpeeksi esille, vaan suositaan niin sanotusti ”perinteisempiä” ammatteja, kuten sairaanhoitaja ja insinööri. Tähän pitäisi saada muutosta. Tutkimuksen haastattelujen perusteella voidaankin päätellä, että koulutuksen valitsemiseen tarvitaan apuja, etenkin siihen, miten korkeakoulut saataisiin paremmin näkyville valintoja tehdessä.

Haastateltavat kaipasivat enemmän palveluja, joissa opiskelijan ei itse tarvitsisi etsiä niin paljon tietoa, vaan se olisi helpommin saatavilla joko netin välityksellä tai niin, että korkeakouluopiskelijat itse kertoisivat avoimesti alasta. Haastatteluissa ilmi käynyt ammatinvalintasivusto eri korkeakoulujen yhdessä tekemänä voisi auttaa kartoittamaan alkutilannetta valinnan suhteen. Sivuston kautta saisi myös paremmin tartuntapintaa, kun opiskelijat itse kertoisivat videoilla koulutuksista ja opiskelusta, jolloin samastuminen olisi helpompaa. Sivustolle voisi liittää koulujen yhdessä tekemän ammatinvalintatestin, josta myöhemmin aukeaisi tietoa kyseisestä alasta ja siitä, missä alalle voi kouluttautua.

Tapahtumat, joissa korkeakoulut ovat esittäytymässä, ovat hyvä vaihtoehto tutustua moniin eri aloihin, mutta samalla on hankala päästä tutustumaan suositumpiin aloihin väenpaljouden takia. Näin koronatilanteen myötä voitaisiin alkaa suosimaan verkossa olevia tapahtumia ja tuoda siten ammattialat esittäytymään opiskelijoille. Verkkotapahtumissa olisi myös mahdollisesti monen nuoren helpompi esittää kysymyksiä ja kommentteja. Verkossa olevassa tapahtumassa voitaisiin hyödyntää joissakin määrin ennalta luotua digitaalista materiaalia suoran lähetyksen ohella. Materiaalin tekoprosessissa voitaisiin ottaa korkeakouluopiskelijoita mukaan luomaan mielenkiintoista esitettävää. Ongelmana verkkotapahtumissa saattaisi ilmetä ruuhkaisuus servereillä tai jokin asia ei vain toimi teknisesti ongelmitta. Ruuhkaisuutta voitaisiin välttää porrastaen eri kuuntelijaryhmät paremmin.

Lukio-opintoihin voitaisiin sisällyttää tietojenkäsittelyn kursseja, koska monissa lukioden kursseissa esiintyy tietojenkäsittelylle tyypillisiä piirteitä. Olisi hyvä kertoa tietojenkäsittelyalan monista

eri vaihtoehtoista, koska ala saattaa kiinnostaa monia, mutta se koetaan hyvinkin tekniseksi alaksi. Ongelmana kuitenkin on, että moni koki, ettei tietojenkäsittelyn opintoja tarvitsisi sisällyttää pakollisiin opintoihin vaan mieluummin vapaasti valittaviin. Lukiolaisten elämä on kiireistä juuri tuohon aikaan, kun pitäisi alkaa miettimään jatkokouluttautumista. Tähän pitäisi saada jokin motivaattori, miksi kuitenkin olisi hyvä miettiä vaihtoehtoja. Tilannetta voisi auttaa markkinoimalla paremmin lukion aikana suoritettavia korkeakouluopintoja, joista olisi hyötyä siinä vaiheessa, kun korkeakouluun hakeutuminen olisi edessä. Opinnoista voitaisiin antaa lisäpisteitä hakuprosessissa tai jopa taata varma opiskelupaikka korkeakoulusta, jossa opinnot olisi suoritettu.

Lyhyesti tiivistettynä ammatinvalintaan tarvittaisiin konkreettisempia keinoja lukiossa. Samalla pitäisi tuoda lukiolaisille tietoisuutta tietojenkäsittelyalasta ja sen monista eri mahdollisuuksista. Tietojenkäsittelyn opintoihin lukioaikana voisi keksiä motivaattorin, jotta myös kiireiset lukiolaiset saataisiin kiinnostumaan alasta. Yhteistyö lukioden ja korkeakoulujen välillä pitäisi siis onnistua järjestämään lukion aikojen ja tilojen puitteissa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni suunnittelu alkoi, kun pohdin, miten voisin edistää opintojani kesäaikana ennen vaihtoon lähtöä. Keskustelin Tuulan kanssa ja sain häneltä ehdotuksen alkaa tekemään opinnäytetyönä TIKO-silta-hankkeelle tutkimusta, joka kartoittaisi lähtötilannetta lukioden ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Jo alkuun oli selvää, että työ tulisi toteuttaa haastattelumenetelmin, ja vaihtoehdoksi valikoituivat yksilölliset teemahaastattelut. Sain ehdotuksia siihen, mitä haastattelun pitäisi pitää sisällään, ja pohdimme mahdollisia tutkimuskysymyksiä, joista sitten muodostui hiljalleen haastattelujen teemojen mukaisesti itse pohtimani runko. Pääteemana käsiteltiin yhteistyökeinoja lukioden ja korkeakoulujen välille, ja alateemoiksi valikoitui ammatinvalinta, avun saanti lukioaikana koulutuksen valinnan suhteen ja yhteistyön kehittäminen.

Haastateltaviksi valikoitui omien ja opettajieni kontaktien kautta viisi tradenomiopiskelijaa, joista yksi opiskeli kansainvälisen liiketalouden puolella ja muut opiskelivat tietojenkäsittelyä. Sain kaikki haastattelut sovittua moitteettomasti, eikä isompia ongelmia juurikaan ollut. Kolme haastateltavaa osoittautui mielestäni liian vähäksi, ja sain värvättyä vielä kaksi haastateltavaa lisää. Pidin haastatteluissa mukana kysymyksiä alateemoista, jotta välttyttäisiin siltä, ettei mikään kysymyksistä pääsisi unohtumaan. Haastatteluista sain kerättyä tutkimusta varten kaiken tarvittavan tiedon, josta sain kattavasti aineistoa analyysiä varten ja lopulta johtopäätöksien tekoon tarvittavat tiedot. Haastattelut litteroitiin sanasta sanaan, jotta tutkimuksen tuloksia olisi helpointa purkaa. Osa haastatteluista kerätyistä tiedoista osoittautui myös turhaksi, joten ne on jätetty tutkimuksen tuloksista pois, jolloin voidaan keskittyä tutkimuksen kannalta oleelliseen. Tuloksissa on koottu kerätyn aineiston toistuvia merkittäviä asioita, joista nähdään ongelmakohdat parhaiten.

Tutkimuksen tietoperustassa on pyritty käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä. Ainoastaan vuodelta 2006 KvaliMOTV:n menetelmäopetuksen tietovarantoon viitatessa kyseessä on laadullisen tutkimuksen pääpiirteet, eivätkä ne menetelmät ole juurikaan muuttuneet vuosien saatossa. Niinpä tätäkin lähdettä voidaan edelleen pitää relevanttina tietoperustassa.

Haasteita opinnäytetyössäni tuotti laadullinen tutkimus yleisesti. Laadullinen tutkimus menetelmänä oli itselleni ihan uusi, joten edes jotain kokemusta olisin entuudestaan kaivannut aloittaessani työtä. Onnekseni aiheesta on kirjoitettu paljon kirjallisuutta, ja verkostakin tietoa menetelmästä löy-

tyy hyvin. Hieman vanhempiakin lähteitä uskalsi aiheeseen liittyen käyttää, koska laadullisen tutkimuksen menetelmät eivät ole kuitenkaan muuttuneet paljoa. Haastavuutta lisäsivät myös haastattelut, koska olin kokematon haastattelijana. Tähän tilanteeseen sopii mainiosti puolistrukturoitu teemahaastattelu, kun pystyin pitämään haastattelut hyvinkin keskustelupohjaisina ja niin, että haastateltavat itse saivat olla enemmän äänessä. Haastattelujen litterointeja en ollut aiemmin tehnyt, ja se oli myös yllättävän haastavaa. Keskittymiskykyä koeteltiin koko litteroinnin ajan. Litterointeihin minulla kuluikin varmaan kaikista eniten aikaa, sillä en halunnut litteroida haastatteluista peräkkäisinä päivinä. Tieteellisemmän tekstin tuottaminen vaikutti alkuunsa haastavalta, kun aiemmalta kokemukseltani en sellaista ole juurikaan joutunut kirjoittamaan. Työn ohella havahduin siihen, että suurin osa ongelmistani tuntuu vain olevan sisäistä kamppailua itseni kanssa, josta toisin ajattelella päästään eteenpäin.

Loppujen lopuksi tutkimuksen työstäminen ja lopputulos olivat onnistuneita. Lopputulemassa saatiin vastauksia väittämille ja ennakko-oletuksille, joista TIKO-silta-hankeen on hyvä lähteä edistämään yhteistyön kehittämistä. Tulevaisuudessa hanketta voisi laajentaa muualle Suomeen, koska parempaa yhteistyötä lukioiden ja korkeakoulujen välille tarvitaan muillakin paikkakunnilla. Samalla voitaisiin lisätä tietoisuutta tietojenkäsittelyalasta ja saavuttaa sillä tavoin lisää opiskelijoita, joista myöhemmin valmistuu rautaisia ammattilaisia kasvualalle.

LÄHTEET

Ammattikorkeakouluun.fi 2020a. Todistusvalinta. Viitattu 30.8.2020, <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/valintatavat/todistusvalinta/>.

Ammattikouluun.fi 2020b. Hakeutuminen. Viitattu 30.8.2020, <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/hakeminen/>.

Degerman, R. 2018. Uusi laki pakottaa lukiot ja korkeakoulut yhteistyöhön, vaikka välimatkaa voi olla satoja kilometrejä. Yle – Uutiset. Viitattu 5.9.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-10482800>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tal-
linna. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY ryhmä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
Tammi.

Holopainen, H. 2019. Uusi lukiolaki avaa lukiolaisille ovet korkeakouluopintoihin – Jemina Mård ja
Ella Nielsen alkavat opiskella latinaa: "Ei minua haittaa kuluttaa aikaa opiskeluun". Yle – Uutiset.
Viitattu 5.9.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-10788661>.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Kus-
tannusosakeyhtiö Vastapaino.

KAMK – University of Applied Sciences 2020. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Viitattu
1.8.2020, [https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateri-
aali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta](https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateri-
aali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta).

Matintupa, M. 2020. Lukiolaisia patistetaan korkeakouluopintoihin, vaikka moni on jo nyt jaksami-
sen rajoilla – tavoite on karsia välivuosia. Yle - Uutiset. Viitattu 5.9.2020, [https://yle.fi/uutiset/3-
11219612](https://yle.fi/uutiset/3-
11219612).

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Uusi lukio. Viitattu 5.9.2020, <https://minedu.fi/uusilukio>.

Opintopolku 2020. Ammatinvalinta – mistä aloittaa? Viitattu 1.8.2020, <https://opintopolku.fi/wp/va-lintojen-tuki/ammatinvalinta-mista-aloittaa/>.

Oulun ammattikorkeakoulu 2020a. Opiskelijavalinnan ABC. Viitattu 8.9.2020, <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/nain-haet-oamkiin/nain-haet-amk-tutkintoihin/opiskelijavalinnan-abc>.

Oulun ammattikorkeakoulu 2020b. Avoin ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.9.2020, <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/avoin-ammattikorkeakoulu>.

Oulun ammattikorkeakoulu 2020c. Oamk Highway – tie lukiosta tai ammatillisesta oppilaitoksesta Oamkiin. Viitattu 4.9.2020, <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/ammattikorkeakoulututkinnot/oamk-highway>.

Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.6.2020, <https://www.fsd.tuni.fi/menetelma-opetus/kvali/index.html>.

Räisänen, E. 2020. Hakijan opas 2020. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.9.2020, <https://www.oamk.fi/images/Hakijan-opas-2020.pdf>.

Studentum.fi 2019. Vinkkejä opiskelupaikan valintaan. Viitattu 1.8.2020, <https://www.studentum.fi/tietoa-opiskelijalle/vinkkejä-opiskelupaikan-valintaan-14023>.

SurveyMonkey 2020. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välinen ero. Viitattu 5.6.2020, <https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/>.

TIKO-silta 2020. Lukiodien ja korkeakoulujen välinen tietojenkäsittelyn yhteistyömalli. Viitattu 6.6.2020, <http://interact.oulu.fi/tiko-silta>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Koulutuksen ja ammatin valinta. Viitattu 1.8.2020, http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/ammattia_koulutusta_valitsemassa/index.html.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Kutsu haastatteluun

PÄÄTEEMA: Yhteistyökeinot lukioden ja korkeakoulujen välille.

ALATEEMA: Ammatinvalinta

ALATEEMA: Avun saanti lukioaikana koulutuksen valinnan suhteen

ALATEEMA: Yhteistyön kehittäminen

Hei!

Tiedustelinkin jo aiemmin kesällä suostumustasi opinnäytetyöni haastattelututkimukseen. Nyt olisi aika pitää haastattelut, joten sopisiko haastattelu välillä 3.-6.8? Ilmoitathan mikä päivä sopisi sinulle parhaiten. Jos tälle aikavälille on mahdotonta sopia haastattelua, kerrothan myös mikä olisi paras päivä oman aikataulusi kannalta? Aikaa haastattelulle kannattaa varata noin puolesta tunnista tuntiin.

Haastattelussa keskeisiä piirteitä olisi ammatinvalinta ja koulujen väliset yhteistyömallit (lukiot ja korkeakoulut). Haastattelu työstetään rentona keskusteluna, jossa käydään läpi näitä asioita ja pohditaan miten esimerkiksi ammatinvalinnasta voisi tehdä helpompaa. Joten ei kannata turhaan haastattelua jännittää!

Haastattelu tapahtuu Microsoft Teamsin kautta, jossa keskustelun voi nauhoittaa, jolloin turhaa aikaa ei mene muistiinpanojen tekoon haastattelun aikana. Haastattelun tuloksissa ei julkaista nimiä, eikä muitakaan henkilökohtaisia tietoja, ainoastaan tutkimuksen kannalta oleellisia pohdintoja ammatinvalinnasta ja yhteistyömalleista. Nauhoitukset poistetaan, heti kun oleellinen tieto on saatu niistä kerättyä.

Lähetän henkilökohtaisen Teams-linkin sinulle, kun haastattelun aikataulu on saatu sovittua.

Ystävällisin terveisin,

Terhi Mäkinen

TIK19KM